

Problema timpului în politicile afirmative educaționale pentru romi

Abstract: *In this article I analyze three key moments (1992, 1998, 2001) in affirmative action policy of distinct seats for Roma in universities starting from three classical arguments for affirmative action: compensation, equal opportunities and diversity and their temporal orientation. Compensation argument it's a backward-looking strategy, equal opportunities and diversity arguments are forward-looking strategies. I conclude that most used arguments for affirmative action for Roma seats at the universities are equal opportunities and diversity argument, both being future-oriented.*

Keywords: *compensare, egalitate de șanse, diversitate, backward-looking strategy, forward-looking strategy, gen, modele.*

În textul de față urmărim două obiective: prezentăm orientarea temporală a politicilor afirmative în argumentele clasice pentru această politică; analizăm această dimensiune în argumentele folosite la noi pentru politicile afirmative de alocare a locurilor distincte pentru romi în universități. Vom urmări aceste argumente în momentul de debut al acestor politici în anul 1992, în cele 3 ordine ministeriale din 1998 și în Strategia Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor din 2001.

Costel Stavarache

Drd FSP - SNSPA

(costel_stavarache11@yahoo.com)

Înțelegerea timpului este importantă pentru că ne ajută să înțelegem mai bine miza acestor politici afirmative educaționale.

Există trei justificări clasice pentru politicile afirmative (Kekes, 1995, 197; Sandel 2009): argumentul compensării sau al reparației; argumentul corecției, al redistribuției sau al egalității de șanse; argumentul diversității; Fiecare poziție începe cu o nedreptate general recunoscută, diferă însă justificarea pentru adoptarea acțiunii afirmative (Kekes, 1995, 197).

Argumentul compensării pentru o discriminare trecută

Argumentul compensării pleacă de la o nedreptate trecută. Aceasta poate fi sclavia afroamericanilor în cazul SUA sau a romilor în cazul românesc. Obiectivul politicii afirmative va fi să compenseze, să repare această nedreptate trecută. O modalitate prin care facem asta este alocarea de locuri distincte pentru minorități în universități. Ideea compensării drept justificare pentru acțiunea afirmativă este de a face ce este posibil pentru a realiza un echi-

libru moral. Nedreptatea a afectat negativ membrii unor grupuri, alții au beneficiat, iar dreptatea poate fi realizată prin favorizarea celor care au fost nedreptățiți în trecut pe seama celor care au beneficiat. Acțiunea afirmativă este mijlocul prin care este realizat acest lucru (Kekes, 1995, 197). Prin această politică studenții minoritari sunt preferați în cadrul unei admiteri la universitate pentru a compensa o istorie de discriminare ce i-a pus pe nedrept într-o poziție dezavantajată (Sandel, 1997, 13). În argumentul compensării admiterea în universitate este un beneficiu pentru recipient iar politica afirmativă distribuie acest beneficiu pentru a compensa pentru discriminarea trecută (Sandel, 1997, 13). Oricine a cauzat o vătămare unui inocent trebuie să remedieze nedreptatea trecută. Urmașii părților nedreptățite merită de asemenea compensare (Simon, 1993, 57). Remediem discriminarea trecută sau efectele acestei discriminări. Discriminarea trecută e un lucru, efectele acelei discriminări altul și ambele trebuie remediate (Sterba, 2003, 286). Este necesar să ținem seama de factori ca rasa și genul aplicanților pentru a remedia efectele nedreptății trecute (Simon, 1993, 48). Acțiunea afirmativă este o formă de dreptate compensatorie cu privire la nedreptățile din trecut (Simon, 1993, 60).

Compensarea este o strategie de justificare orientată către trecut (a backward-looking strategy). Rolul acțiunii afirmative este să remedieze nedreptăți trecute (Kekes, 1995, 197).

Compensarea poate avea în vedere însă și o discriminare prezentă (Kellough, Edward J., 2006, 76). Dreptatea cere să punem capăt discriminării care a dezavantajat minoritățile și femeile, iar acțiunea afirmativă este o compensare dreaptă pentru discriminarea trecută și prezentă (Kellough, Edward J., 2006, 76). Cu toate acestea cel mai răspândit argument compensator rămâne cel interesat de remedierea unei nedreptăți trecute.

Argumentul egalității de șanse

În acest argument nedreptatea ține de distribuția inegală, inechitabilă a bunurilor în societate. În cazul nostru este vorba de inegalitatea de acces la educație universitară între majoritari și minoritari. Această situație este calificată ca nedreaptă pe temeiul egalității de șanse. Este nedrept ca minoritarii să aibă mult mai puțină educație universitară decât majoritarii, ținând cont de procentul minoritarilor în cadrul populației. Soluția va fi alocarea de locuri distincte pentru studenții minoritari. Așa ne asigurăm că avem mai mulți absolvenți minoritari până ce eventual se restabilește echilibrul în alocarea de educație universitară. Un grup nu este bine reprezentat în facultăți și universități dacă procentul membrilor săi în asemenea facultăți este semnificativ mai jos decât reprezentarea în populația generală (Simon, 1993, 63). Disparitatea este explicată cel mai bine ca urmare a unei discriminări trecute (Simon, 1993, 63). Acțiunea afirmativă se practică atunci când oamenii care aparțin unui grup defavorizat intră în competiție pentru slujbe și locuri la universități pe baza unui avantaj datorat faptului că grupul lor de apartenență a fost sistematic defavorizat istoric (Miroiu, 1999, 111). Măsura este temporară până la reechilibrare (Miroiu, 1999, 111). De exemplu, majoritatea părților interesate de politicile locurilor distincte pentru romi în România le consideră temporare, până ce se reduce inegalitatea între romi și majoritari cu privire la educație și formarea elitelor intelectuale (REF, 2009, 10). Acțiunea afirmativă urmărește reducerea efectelor rasismului sau sexismului (Miroiu, 1999, 111). O societate care nu mai ține de culoarea pielii este una în care rasa nu are o semnificație mai mare decât o are culoarea ochilor în majoritatea societăților. Scopul ultim al acțiunii afirmative poate fi înțeles ca dreptate rasială sau de gen (Sterba, 2003, 286).

Egalitatea de șanse este diferită ca scop egalitarismul comunist. Ea nu urmărește omogenizarea socială și formarea unor oameni noi, cât mai asemănători, ci autoafirmarea persoanei, a angajării ei echitabile în procesul de selecție profesională, indiferent de sexul, rasa, etnia, religia, zona geografică sau grupul căreia îi aparține (Miroiu, 1999, 179). Justificările politicilor afirmative pot fi de tip deontologist: un grup a fost supus unei discriminări negative multă vreme, membrii săi nu au aceleași șanse cu cei ce aparțin grupurilor nedefavorizate, iar acțiunea afirmativă este menită să corecteze această situație (Miroiu, 1999, 180). Însă argumentul egalității de șanse poate fi gândit și consecinționist: dacă persoanele care aparțin grupurilor defavorizate au mai mult acces la educație, atunci crește numărul de competitori calificați. Societatea va progresa mai mult cultivând potențialul persoanelor marginalizate anterior (Miroiu, 1999, 180).

Acțiunea afirmativă crede că instituțiile academice ar trebui să folosească genul sau rasa în procesul de selecție pentru a asigura oportunități egale (Simon, 1993, 88; Sterba, 2003, 286). Tendința este de a contracara practicile sociale adânc înrădăcinate care reproduc inegalitatea de grup chiar în absența unei discriminări intenționate (Sabbagh, 2004, 2). Acțiunea afirmativă poate fi definită drept luarea în considerare a rasei, etniei sau genului în luarea deciziei privind distribuirea unor oportunități ca slujbele, admiteri la universitate, contracte etc (Naff, 2008, 2). Acțiunea afirmativă înseamnă orice măsură care vizează alocarea de bunuri ca admiterea în universități, slujbe, promovare, contracte publice și dreptul de a vinde sau cumpăra pământ pe baza apartenenței la un grup subreprezentat datorită discriminării trecute sau actuale cu scopul de a crește proporția membrilor acelui grup în forța relevantă de muncă, în clasa antreprenorială sau în populația de studenți (Sabbagh, 2004, 2). Conform acțiunii afirmative, statul poate lua măsuri speciale, incluzând finanțarea unor instituții educative, a unor locuri în administrație etc, până la introducerea unor cote în ocuparea funcțiilor în stat, în favoarea unor grupuri dezavantajate (Andreescu, 2009).

Un teoretician important al ideii egalității de șanse este filosoful contemporan John Rawls. În principiul diferenței formulat de acesta inegalitățile economice și sociale trebuie aranjate în așa fel încât sunt: a. în beneficiul cel mai mare pentru cei mai puțin avantajati b. sunt atașate funcțiilor și pozițiilor deschise tuturor în condiții de egalitate de șanse dreaptă (Rawls, 1971, 83). Rostul acestui principiu este să se asigure egalitatea de oportunitate (Rawls, 1996, 368). Rawls descrie idealul egalității de oportunitate ca exigența ca doi oameni cu aceleași talente naturale să aibă aceeași probabilitate de a reuși independent de clasa socio-economică din care provin. Acesta distinge între egalitatea de oportunitate dreaptă și cea formală înțelegând prin prima că persoanele cu abilități similare ar trebui să aibă șanse similare de viață independent de locul lor inițial în sistemul social (Rawls, 1999, 63). Concepția sa adaugă la exigența carierelor deschise pentru talente principiul egalității drepte de șanse. Pozițiile nu trebuie să fie deschise doar în sens formal, ci toți trebuie să aibă o șansă în a le atinge (Rawls, 1999, 63). Așteptările celor cu aceleași abilități și aspirații nu trebuie să fie afectate de clasa lor socială (Rawls, 1999, 63). Deși Rawls nu teoretizează explicit politicile afirmative, acesta a inspirat argumentul egalității de șanse din justificarea lor.

Egalitatea de șanse vrea un punct de start echitabil. Președintele Johnson într-un discurs faimos ținut la Howard University în 1965 spunea: nu lei o persoană ținută ani de zile în lanțuri, o eliberezi și o aduci la punctul de plecare al unei curse și îi spui: esti liber să intri în competiție cu ceilalți și să crezi că ai procedat complet drept (Bankston, 2010, 316).

Acțiunea afirmativă oferă mai multe șanse pentru o competiție dreaptă. O societatea care a tratat diferit afroamericani pentru sute de ani trebuie să-i trateze diferit acum pentru a-i face capabili să intre într-o competiție egală și dreaptă (King, 1968, 95). Egalitatea de șanse nu ignoră meritul: universitatea se angajează să acorde candidaților pentru admitere, angajare, promovare, gradație salarială, premiere, un tratament corect și egal și să cultive diversitatea în mediul academic prin măsuri pozitive adresate categoriilor defavorizate sau subreprezentate, fără încălcarea principiului meritului (Miroiu, 2004, 27).

Pentru Kekes egalitatea de șanse, redistribuirea sau corecția asumă adesea o atitudine atemporală față de nedreptate. Este nedrept ca membrii unui grup să primească o mai mare parte din beneficii decât membrii altor grupuri iar această decizie este independentă de faptul că nedreptatea este trecută, prezentă sau viitoare. Aici ne opunem nedreptății ca atare. Prin redistribuirea beneficiilor nedreptatea va fi corectată (Kekes, 1995, 197).

Pentru Dworkin remediarea absenței afroamericanilor din poziții cheie din guvern, politică, afaceri și din diverse profesii este un motiv suficient de constrângător pentru a susține admiterile care țin cont de rasă (Dworkin, 2000, 87). Această politică este în interesul comunității ca întreg și este orientată către viitor, nu către trecut (Dworkin, 2000, 87).

Argumentul diversității

Diversitatea poate fi considerată ca un scop în sine (este bine în sine să avem un corp divers etnic de studenți, nu unul omogen), deontologist, fie ca un mijloc prin care atingem alte scopuri valorizate ca importante (consecinționist):

- încurajează diversitatea de opinii; aduce perspective diferite într-un forum public; diversitatea de opinie, perspectivă, background și interes este valoroasă în multe domenii; ne îmbogățește viețile și crește calitatea procesului democratic (Cohen, 2003, 88); stimulează dezvoltarea cognitivă a studenților, dezvoltă abilitățile critice (Shuford, 1983, 73); în educația universitară lucruri precum rasa și genul trebuie luate în considerare în numirea pe post pentru că îmbunătățesc experiența educațională a tuturor celor implicați (Simon, 1993, 60); studentul învață fiind expus la perspective diferite asupra lumii (Allen, 1993, 132); în argumentul diversității admiterea este mai puțin o recompensă pentru beneficiar, cât un mijloc de a atinge scopuri dezirabile social: un corp de studenți mixt, divers este dezirabil pentru că stimulează studenții să învețe mai mult unul de la altul decât dacă aceștia ar avea un background similar (Sandel, 1997, 13); în universități un corp divers de studenți îmbunătățește experiența educațională a tuturor studenților așa cum a argumentat Justice Powell în cazul Bakke (Regents of the University of California v. Bakke) (Kellough, 2006, 79); în SUA există o schimbare în justificarea acțiunii afirmative începând cu Bakke; aceasta începe să fie justificată în termenii diversității, nu în ai corectării nedreptăților din trecut (Massey, 2004, 786).

- îmbunătățește eficiența serviciilor pentru membrii comunității minoritare; creează o forță de muncă mai eficientă în domenii precum cele care țin de poliție sau de relațiile din comunitate (Cohen, 2003, 241);

- absolvenți devin modele pentru comunitățile lor (role model argument) (Allen, 1995, 121);

- diversitatea din interiorul birocrăției care produce o forță de muncă reprezentativă în termeni de rasă, etnie, gen ajută reprezentarea intereselor când sunt luate decizii de politici publice (Kellough, 2006, 80-81); diversitatea crește eficiența guvernamentală și responsabilitatea în guvernare (Kellough, 2006, 81).

- prezervă identitatea etnică, tradițiile acelei comunități; este o garanție că aceștia nu vor fi asimilați de cultura majoritară;

-ajută studenții să devină cetățeni într-o societate globală; pregătește studenții pentru o piață a muncii globală, diversă; un absolvent trebuie să știe ceva despre celelalte culturi; studenții sunt învățați să valorizeze și aprecieze perspective diverse (Shuford, 1983, 76); integrarea și diversitatea promovate prin acțiunea afirmativă sunt instrumente adecvate pentru a produce rezultate valoroase pentru diverse organizații și pentru societate în ansamblul ei (Kellough, Edward J., 2006, 76).

Așadar politica diversității nu este justificată prin idealul remedierii discriminării, că aceasta este prezentă sau trecută (Cohen, 2003, 241). Scopul este diversitatea care la rândul ei este justificată în termenii beneficiilor educaționale (Cohen, 2003, 241) sau al altora. Unele argumente pentru numirile preferențiale în spațiul academic sunt legate de ideile de diversitate și pluralism (Simon, 1993, 49). Acțiunea afirmativă a generat consecințe benefice care merg dincolo de beneficiile celor favorizați de această politică. Aceste beneficii sunt asociate cu ideea de pluralism (Kekes, 1995, 197).

Diversitatea nu este justificată pe temeiuri care privesc în trecut, care țin de faptul că beneficiarii au fost discriminați în trecut sau în prezent, ci prin temeiuri care privesc în viitor (Cohen, 2003, 314). Acțiunea afirmativă întemeiată prin diversitate se concentrează pe viitor, este o forward-looking strategy (Kekes, 1995, 197).

Acțiunea afirmativă în România

Termenii folosiți în documentele românești sunt discriminare pozitivă, acțiune afirmativă, facilități temporare. Descriind istoria utilizării acestui concept expertul Gheorghe Sarău afirmă: conceptul de "discriminare pozitivă" utilizat este tributار lingvistic - căci reprezintă un calc din limba engleză - a fost ulterior abandonat și înlocuit de un altul, de asemenea, tributار lingvistic, cel de "acțiuni afirmative", ca apoi să se utilizeze conceptul de facilități temporare pentru admiterea în învățământul superior a tinerilor romi pe locuri distincte în baza unor criterii minimale (Sarău, 2003, 33).

Momente importante în istoria acestei politici afirmative educaționale par a fi 1992, 1998 și 2001. În 1992 începe această politică. 1998 este anul emiterii primelor ordine ministeriale privind alocarea de locuri pentru romi în universități. 2001 este anul adoptării Strategiei naționale pentru îmbunătățirea situației romilor.

Care a fost orientarea legitimărilor acțiunii afirmative în România? Privesc acestea în trecut, în prezent sau în viitor? Pentru aceasta trebuie să identificăm argumentele implicate. O problemă cu argumentele românești pentru această politică afirmativă este că nu sunt foarte clar formulate, astfel încât să detectăm imediat orientarea temporală asumată. În studiul Roma Education Fund din 2009 dedicat acestor politici se spune că nu există un act legislativ care să stipuleze cu claritate temeiurile de legitimitate pentru aceste măsuri, care sunt obiectivele acestor măsuri și care este timpul estimat pentru a obține efectele dorite (REF, 2009, 132). Fără o comunicare adecvată a argumentelor pentru acțiunea afirmativă în educație pentru romi există riscul ca această politică să apară neromilor sau societății în ansamblul ei ca un privilegiu nejustificat (REF, 2009, 132). În ciuda acestor observații vom încerca o reconstrucție a acestor argumente.

1992: începuturile

Prima acțiune afirmativă educațională privind învățământul superior a fost adoptată în anul universitar 1992-1993 la inițiativa Universității București. Nu există un document care să conțină motivația acestei politici, primele ordine de ministru apar abia în 1998. În

1992 o delegație a Universității din București din care făceau parte prof. univ. dr. Elena Zamfir și lect. univ.dr. Vasile Burtea (specialist rrom) - de la catedra de asistență socială a Facultății de Sociologie din Universitatea București a venit la ministrul Educației și a cerut alocarea a 10 locuri la asistență socială pentru candidații romi (Sarău, 2003, 2). Cererea a fost aprobată de Ministrul Educației de atunci Mihai Golu.

În 1992 au existat două temeuri pentru adoptarea acestei politici:

- formează asistenți sociali, care să lucreze mai bine cu comunitățile de romi pentru că sunt mai ușor acceptați de aceștia (Preda, 2);

- absolvenții devin modele în comunitățile lor (Preda, 2);

Cele două argumente par să instanțeze legitimarea clasică a diversității, în versiunea sa consecinționistă. Adoptăm politica locurilor distincte pentru romi pentru că rezultă consecințe bune pentru comunitate.

Cele două argumente pot fi citite însă și din punctul de vedere al egalității de șanse. Prin această politică:

- romii au mai multe șanse să fie integrați în societate; primesc o protecție socială mai bună; este distribuit mai bine bunul protecție socială;

- se reduc disparitățile educaționale între romi și majoritari în măsura în care acești tineri devin modele; crește interesul tinerilor romi pentru educație și așa este redusă inegalitatea de acces la educație.

Indiferent care interpretare este corectă, legitimările din 1992 par orientate către viitor. Acestea reprezintă a forward-looking strategy.

O lucrare semnificativă dedicată problematicii roma apărută în 1993 este Țigani între ignorare și îngrijorare coordonată de Elena Zamfir și Cătălin Zamfir. Deși aceasta nu prezintă explicit soluția acțiunii afirmative a locurilor distincte pentru romi în universități (termenul discriminare pozitivă apare doar în cadrul discuțiilor despre autoidentificare versus hetero-identificare (Zamfir, 1993, 51)), oferă totuși premisele factuale și normative pentru o astfel de soluție. Aici se vorbește de accesul scăzut la educație al romilor (doar 0,7 din populația matură studiată avea studii postliceale (Zamfir, 1993, 88)), de faptul că învățământul postliceal/universitar era mai degrabă o excepție (Zamfir, 1993, 89), de disparitatea de educație între romi și populația majoritară (Zamfir, 1993, 158) etc. Acestea sunt în mod cert premise factuale pentru un argument al egalității de șanse. Apoi lucrarea vorbește în capitolul dedicat direcțiilor de acțiune (normativ) de necesitatea de a ține cont de dimensiunea etnică - ore în învățământ de limba, cultura și istoria romilor; reviste, emisiuni la radio și televiziune în limba romani și/sau care se adresează problemelor specifice romilor (Zamfir, 1993, 169) sau de dezvoltarea unui sistem de asistență socială special orientat spre problemele romilor, realizat în cooperare cu organizațiile politice, culturale și sociale ale romilor (Zamfir, 1993, 169). Avem aici premisele pentru un argument al diversității.

Argumentul compensării nu apare în 1992. Cel mai probabil acțiunea afirmativă de atunci nu a fost orientată către trecut, nu a intenționat remedierea unei discriminări trecute. Cât privește dimensiunea de gen și aceasta este absentă. Cu toate acestea prima promoție de studenți romi pe locuri distincte a absolvit în anul 1996 și a fost constituită din trei studenți, dintre care, Nicoleta Bițu, care atât în timpul facultății cât și mai târziu, s-a implicat în mișcarea de emancipare a romilor (Mariana Sandu, 2005, 46).

1998: primele ordine ministeriale

În 1998 sunt emise trei ordine ministeriale privind alocarea de locuri distincte pentru

romi în universități: 3577, 4562, 5083. O primă observație este că niciunul din cele 3 ordine nu conține termeni ca: diversitate, compensare, egalitate de șanse.

Scopurile alocării de locuri pentru romi în universități sunt:

- formarea unei reprezentanțe civice și culturale democratice, calificate (OM 3577/1998);
- formarea unei elite culturale și civice apte să integreze romii în instituțiile României democratice (OM 3577/1998)

- școlarizarea noilor generații de romi (OM 4562/1998);
- participarea la dinamica culturii de azi (OM 4562/1998);
- formarea unei reprezentări culturale și civice capabilă să-i reprezinte și să-i integreze democratic în instituțiile României democratice (OM 5083/1998).

Credem că pe baza acestor informații putem reconstrui un argument al diversității. Alocarea de locuri distincte pentru romi contribuie la formarea unei elite culturale și la participarea la dinamica culturii. La fel se poate afirma și despre obiectivul școlarizării de noi generații. Aici poate fi implicat argumentul modelului și expertul Gheorghe Sarău spune că s-a avut în vedere acest lucru: modelele intelectuale au un mare impact mimetic în comunitățile rromice, ele fiind "copiate" ulterior de alți tineri și adulți rromi (Sarău, 2005, 3-4;). Diversitatea are așadar consecințe benefice. Orientarea este una către viitor.

Argumentul egalității de șanse este că prin formarea unei elite culturale și civice se contribuie la integrarea romilor în instituțiile României democratice. Scopul politicii locurilor distincte pentru romi este să ofere mai multe șanse comunității roma în ansamblul ei să participe la viața publică. Acțiunea afirmativă ar avea consecințe benefice asupra democrației înțelesă în forma sa mai generală de participare la viața cetății. Șansele la educație universitară oferă șanse mai mari la participare democratică. Prin mai mult acces la educație universitară se obține o elită care să servească la participarea romilor la viața cetății. Orientarea politicii este una către viitor.

Pe de altă parte, prin aceste ordine s-a intenționat și creșterea numărului de studenți romi. S-a pornit de la constatarea că există o inegalitate de acces la educația universitară. Numărul studenților romi era mai mic decât cel al majoritarilor dacă ținem cont de ponderea romilor în cadrul populației. Aceștia erau subreprezentați în educația universitară chiar dacă nu exista o discriminare negativă (Miroiu, 2009, 201) (nu existau ordine explicite care să interzică accesul romilor în universități). Scopul acțiunii afirmative a fost să asigure oportunități, șanse egale la educație universitară pentru romi. Problema era numărul mic de studenți romi relativ la cel al nonromilor iar politica afirmativă a locurilor distincte pentru romi reducea această inegalitate, asigurând oportunități egale la educație (Miroiu, 2009, 201). Și în această versiune politica este orientată către viitor.

În aceste ordine nu găsim argumentul compensării, chiar dacă se vorbește de istoria dramatică a romilor: Rromii reprezintă un grup cu o istorie complexă, adesea dramatică, pe care adepții democrației nu pot să o privească altfel decât cu înțelegere, respect și disponibilitate de sprijin cetățenesc (OM 3577/1998). Cele 3 ordine ministeriale nu țin-tesc compensarea, repararea unor nedreptăți trecute. De asemenea, ordinele nu conțin o referire la problematica genului. Nu sunt stipulate aici prevederi privind admiterea de tinere rromice, cel mai probabil decizia rămânând la nivelul universității, a antreprenorilor academici de acolo.

2001: Strategia Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor

Este cel mai important document oficial postdecembrist privind politicile pentru romi.

Strategia iterează politica locurilor distincte: Acordarea în continuare de facilități și de locuri subvenționate speciale pentru tinerii romi care doresc să urmeze colegii universitare și facultăți (HG 430, 2001, 4).

Acum robia și discriminarea trecută sunt menționate explicit în Strategie; ținând seama de faptul că romii au constituit de-a lungul istoriei obiectul robiei și al discriminării, fenomene care au lăsat urme profunde în memoria colectivă peste tot în lume și au condus la marginalizarea romilor în societate (HG 430, 2001, 2). Sunt aceste două pasaje suficiente pentru a reconstrui un argument compensator? Este politica locurilor distincte este un răspuns la o nedreptate trecută? Existența unei nedreptăți trecute nu este suficientă pentru a avea un argument compensator, reparator, dacă nu este specificată clar această intenție. O nedreptate trecută poate apărea și într-un argument centrat pe egalizarea șanselor, unde poate avea rolul cauzal de a explica inegalități prezente în distribuția unor bunuri: romii au mai puțină educație universitară datorită nedreptății din trecut (sclavia romilor este o instituție care a încetat numai acum 150 de ani (REF, 2009, 131)). Credem mai degrabă că nu avem date suficiente pentru un argument compensator.

Scopurile atinse prin alocarea de locuri distincte în universități par a fi:

- crearea de elite din rândul romilor, în vederea resolidarizării sociale și reconstrucției identitare (HG 430, 2001, 2), care să funcționeze ca facilitator al politicilor de integrare socială și de modernizare (HG 430, 2001, 2) și care să participe la procesul de luare a deciziilor politice cu impact asupra vieții economice și sociale a comunităților de romi (HG 430, 2001, 5);

- formarea de medici (HG 430, 2001, 11), asistenți sociali, funcționari publici, ofițeri în armată, poliție, SRI (HG 430, 2001, 4).

Regăsim aici legitimitățile tipice ale acțiunii afirmative justificate prin diversitate gândită consecinționist: acțiunea afirmativă servește la crearea de elite, reconstrucție identitară, oferă modele și îmbunătățește serviciile publice oferite comunității etnice.

Termenul șanse egale apare explicit în text Asigurarea condițiilor pentru garantarea de șanse egale pentru etnicii romi, în vederea atingerii unui standard decent de viață (HG 430, 2001, 2) însă la capitolul scopuri și obiective, nu la cel al principiilor și valorilor fundamentale ale strategiei.

Argumentul prin apel la ideea egalitate de șanse este reprezentat în Strategie astfel:

- funcțiile publice sunt deschise pentru toți (inclusiv pentru cei deavantajați) într-o manieră a la Rawls;

- liderii romi participă la decizia politică;

- cetățenii romi au mai multe șanse în distribuirea bunurilor publice.

Toate acestea sunt consecințe ale politicii locurilor distincte motivate de egalitatea de șanse. Orientarea este către viitor.

Deși Strategia conține pasaje care ating problematica genului:

- Conceperea și implementarea unor programe specifice de finanțare a unor activități generatoare de venit și a micilor afaceri pentru familii și comunități de romi, inclusiv pentru femeile de etnie romă (HG 430, 2001, 3);

- Asigurarea participării nediscriminatorii a femeilor de etnie romă la programele de protecție și educație a copiilor (HG 430, 2001, 4);

- Favorizarea proiectelor de creare a locurilor de muncă pentru permanent femeile de etnie romă (HG 430, 2001, 11); nu relaționează această dimensiune cu politicile educaționale privind alocarea locurilor distincte în universități. Dimensiunea de gen nu este

formulată explicit. Aceasta va apărea mai explicit însă în Strategia pentru romi adoptată recent, unde întâlnim Principiul egalității de șanse și al conștientizării dimensiunii de gen (principiul 5) (HG 2012, 14).

La nivelul facultăților conform studiului REF făcut pe perioada 2000-2006 procentul femeilor admise pe locurile distincte este semnificativ mai mare cel mai probabil pentru că majoritatea locurilor au fost alocate la discipline preferate în mod tradițional de femei (de exemplu, științele umane) (REF, 2009, 12).

Concluzii

Orientarea către viitor este dominantă în argumentele românești oficiale pentru acțiunea afirmativă, în cele 3 momente analizate indiferent că aceste argumente apelează la egalitatea de șanse sau diversitate. Politica locurilor distincte pentru romi din universități este justificată prin consecințele benefice asupra comunității rome și asupra societății românești în ansamblul ei.

Bibliografie

- Allen, Anita L., 1995, *The Role Model Argument and Faculty Diversity* în Cahn, Steven M. (ed.), 1995, *The Affirmative Action Debate*, Routledge, London, pp.121-134;
- Andreescu, Gabriel, 2009, *Cultura română împotriva acțiunii afirmative* în *Observatorul cultural*, nr. 459 din 29.01.2009:
http://www.observatorcultural.ro/Cultura-romana-impotriva-actiunii-afirmative*articleID_5801-articles_details.html;
- Bankston, Carl. 2010, *Engineering the Competition: Affirmative Action as Subsidized Mobility* în *Society*, Jul 2010, Vol. 47 Issue 4, p312-321, 10p; DOI: 10.1007/s12115-010-9326-2;
- Cohen, Carl; Sterba, James P., 2003, *Affirmative Action and Racial Preference. A Debate*. Oxford University Press;
- Dworkin, Ronald, 2000, *Affirmative Action: Is It Fair?* în *The Journal of Blacks in Higher Education*, No. 28 (Summer, 2000), pp. 79-88;
- HG 2012: Hotărâre pentru aprobarea Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității romilor pentru perioada 2012-2020;
- HG 430/2001: *Strategia Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor* în *Monitorul Oficial al României, partea I*, nr.252/16.V.2001;
- Kekes, John, *The Injustice of Affirmative Action Involving Preferential Treatment* în Cahn, Steven M. (ed.), 1995, *The Affirmative Action Debate*, Routledge, London;
- Kellough Edward J., 2006, *Understanding Affirmative Action*, Georgetown University Press, Washington, D.C.;
- King, Martin Luther jr. 1968, *Where Do We go from Here: Chaos or Community*, Beacon Press, Boston;
- Massey, Garth. 2004, *Thinking about Affirmative Action: Arguments Supporting Preferential Policies* în *Review of Policy Research*, Nov 2004, Vol. 21 Issue 6, pp.783-797, 15p; DOI: 10.1111/j.1541-1338.2004.00108.x, p.783;
- Miroiu, Adrian, 2009, *Introducere în filosofia politică*, Polirom, Iași.
- Miroiu, Mihaela. 1999, *Societatea retro*, Editura Trei, București;
- Miroiu, Mihaela. 2004, *Etica în universități*.
http://administrare.site.edu.ro/index.php/rap_rez_desc_sitstat/2760, accesat 16.01.2011;

